

'De dingen komen op je af en je doet ze'

Interview met Annet Schukking

Annet Schukking (86) heeft een veelbewogen en interessante 'antroposofische carrière' achter zich. Maar laat niemand eraan twifelen: zij is nog steeds dagelijks actief als publiciste, als grootmoeder, overgrootmoeder en vooral als voorvechtster van de 'moeder-CAO'. Toen wij aankondigden Annet Schukking te zullen interviewen, was de reactie in de omgeving veelal: 'Nou, dat werd wel eens tijd.' Vandaar.

Willemijn Otte en Toon Schmeink

Annet Schukking is niet van adel en toch aristocratisch. Met haar nog steeds enigszins meisjesachtige gezicht en haar frêle figuur, met de elegante strooien hoed die haar ogen beschermt tegen overmatig licht, ontvangt zij Motief in de bovenwoning aan de Amsterdamse Stadionkade, waar zij al tweeënzestig jaar woont. Eerst samen met Wim Schukking, de legendarische 'financiële man' van De Christengemeenschap en mede-oprichter van de Triodos Bank, en hun vier kinderen. En sinds de dood van Wim in 1998, alleen.

Annet Schukking-Perdijk is geboren in het voormalig Nederlands-Indië, dichtbij de evenaar. 'Familie heb ik nauwelijks gehad. Mijn vader had een zuster die zeven jaar jonger was en ik had broers noch zusters. Die zuster van mijn vader bleef kinderloos, grootouders heb ik niet gekend. Dus was ik eigenlijk heel alleen...', glimlacht Annet bijna verontschuldigend.

'Maar ik had een soort moederaanleg en daarom had ik wel vier poppen. Dat was mijn gezin en daar leefde ik mee. Die poppen haalden natuurlijk van alles uit en moesten 's avonds naar bed worden gebracht. Mijn vader was werktuigkundig Delfts ingenieur en werkte bij de staatsspoorwegen en mijn moeder was pianiste en gaf pianoles. Zij had een slechte gezondheid en ten slotte gaf zij alleen nog les aan mij. Alle aandacht ging naar mij en dat heb ik wel ervaren als een te veel aan zorg, wat je als enig kind gemakkelijk krijgt. Toch heb ik de zussen en broers niet echt gemist. Ik had ook altijd vriendinnen, onder wie enkele heel goede. Daar heb ik zelfs nu nog contact mee. Ook zij zijn ver in de tachtig. Dat heeft in mijn vroege jaren veel gecompenseerd van het gemis van broers en zussen. Indonesië is een zalig land, zeker voor kinderen. Het is er altijd zomer, je speelt altijd buiten. We hebben het grootste deel van mijn kindertijd in Bandoeng gewoond. Dat was op zichzelf al een prachtige plek, een rijk landschap. We zaten aan de rand van de stad met vrij uitzicht op de bergen, het was er echt heerlijk. Wij zijn in 1929 zeer tot mijn spijt naar Holland teruggegaan, omdat mijn vader werd gepensioneerd. Dat gebeurde al op zijn vijftigste, zoals de gewoonte was in Indië. Hij vertelde ook altijd bij wijze van grap dat hij langer gepensioneerd is geweest dan dat hij had gewerkt! Hij is vierentachtig jaar geworden. Mijn moeder deed in Indië alles zo veel mogelijk op zijn Hollands, om het Hollandse leven ook daar zo veel mogelijk voort te zetten. We zaten eigenlijk onder een soort kaasstolpje. Mijn moeder had bacterievrees en wilde mij niet aan een onhygiënische baboe overlaten.

We gingen natuurlijk in Den Haag wonen, waar zowat alle oud-Indischmensen terecht kwamen. Ik was toen veertien. Mijn moeder heeft nooit kunnen aarden in Indië en ik kreeg altijd maar weer te horen hoe geweldig en mooi het in Nederland zou zijn. Ik had dus ook geweldige verwachtingen. Eenmaal in Nederland aangekomen, kreeg ik een koude douche van heb ik jou daar. Ik had één troost en dat was de zee. En als ik heel ongelukkig was, ging ik op het uiterste randje van de pier in Scheveningen zitten om over de zee te staren, dat was mijn troost. De relatie met mijn moeder was niet optimaal, ze was heel dominant en streng. Mijn vader was nogal teruggetrokken. De verhouding tussen hem en

mijn moeder was ook niet zo geweldig - laat ik me voorzichtig uitdrukken. Ik ging naar het Nederlands Lyceum en kreeg het al direct aan de stok met de rector. Dat was de indertijd zeer bekende pedagoog Casimir. Ik had een slecht rapport en wilde niet naar het gymnasium waarvoor hij me bestemd had. Mijn moeder heeft dat gelukkig geaccepteerd en zo ging ik naar de HBS-B, waar ik met drie andere meisjes tussen allemaal jongens terechtkwam.'

'Na mijn eindexamen wilde ik graag een tekenopleiding doen, het liefst reclame-tekenen, maar mijn ouders zagen daar niets in. Dus ging het niet door en ben ik naar Instituut Schoevers gegaan voor een opleiding tot privé-secretaresse. Het was crisistijd en een korte opleiding met daarna kans op een baan was toen belangrijk. Mijn ouders zaten ook niet achter mij aan te jagen dat ik iets moest bereiken en ik vond het prettig dat ik gauw geld kon verdienen. Ik solliciteerde bij een bureau voor internationale handel en de eigenaar bleek een meneer te zijn die veel weg was en veel aan mij overliet en aan een hulpje voor het eenvoudige tikwerk. Ik was dus heel vrij bij het indelen van mijn werk; als het maar afkwam. De rest kon die meneer niet zo veel schelen. Dat was dus een mooie baan. Daar heb ik zes jaar doorgebracht en heel veel geografie geleerd. Want je kon niet veel plaatsen op de wereld bedenken waarmee die meneer geen handel dreef. Buiten mijn werk ging ik met vriendinnen naar dansles en de feesten van dansles. Daar ontmoette ik een neefje van een van die vriendinnen en die kreeg een oogje op mij. Dat werd ten slotte een heel bepalende persoon in mijn leven.

Die jongen studeerde rechten in Leiden en nam mij mee naar de corpsfeesten. Hij was van goede familie en ik had wel eens het idee dat ik er in zijn familie maar net mee door kon. Toen we elkaar leerden kennen was ik zestien en Wim negentien. In 1934 hebben we ons officieel verloofd. Het zou toen nog vijf jaar duren voor we konden trouwen. Want daarvoor moest je als man eerst een baan en een inkomen hebben. Wim kon in de vakanties als dienstplichtige een officiersopleiding doen. Op die manier verloor hij geen studietijd. Maar je zag elkaar natuurlijk niet echt veel. In mei 1939 zijn we getrouwd. Wim had toen een baan bij zijn grootvader, een bankier in Zutphen. Hij kwam daar als volontair en verdiende geloof ik vijftwintig gulden in de maand. Ik had een oom met relaties bij de Bank Zuid-Afrika in Amsterdam en daar kon Wim toen een echte baan krijgen met een redelijk inkomen. Die ervaring heeft hij veel later natuurlijk heel mooi kunnen gebruiken bij het oprichten van de Triodos Bank.

Wim werd al snel gedemobiliseerd en ik ging een huis in Amsterdam zoeken. Op een gegeven moment zag ik hier een bordje hangen "te huur". Ik vond het een prachtige plek en ben onmiddellijk naar die opzichter gegaan. Wim kwam direct kijken en vond het ook prachtig. Het gekke was dat Wim steeds maar zei "ik ben hier al eens geweest." Wat bleek nu: het flatje dat wij gingen huren was op dezelfde "stoep" en dezelfde verdieping als dat van de familie Heintz. Toen zij in 1945 verhuisden, trokken wij daarin. Van 81 tweehoog naar 80 tweehoog. Hans Heintz nodigde af en toe mensen bij zich uit voor een lezing of een voordracht. En Wim was daar eens met een vriend naar toe gegaan.

Hij bleef dit tot eind 1944 doen, zelfs toen niemand na spertijd meer op straat mocht. Sommige mensen kwamen dan over het dak naar zijn flat. Zo hoorden we daar onder anderen Bernard Lievegoed, een studievriend van Hans Heintz. In diezelfde tijd zochten we een school voor onze oudste zoon die in 1940 was geboren. We wilden niet zo'n school waarop we zelf geweest waren. Dus geen school waar je alleen maar met je kop bezig bent.

Lievegoed vertelde die avond op zijn bekende enthousiasmerende manier over de vrijeschool en toen wisten wij meteen: dat is precies de school voor Peter, helemaal raak! Ik zie Bernard Lievegoed nog staan in deze erker. Iedereen die hem heeft gehoord, weet nog hoe hij dat deed: een stapje vooruit en een stapje achteruit. Er lag een krakende plank in die erker en dus hoorde je bij elk stapje die plank... ik vergeet het nooit meer. Een andere spreker die hier ook in het erkertje stond was Heinrich Ogilvie, een van de oprichters van De Christengemeenschap in Nederland. Ik viel op de vrijeschool en Wim was meer religieus gericht. We waren al lang op zoek naar een parel, zal ik maar zeggen,

omdat ik niet weet hoe ik het anders zou moeten uitdrukken. Want ik was eigenlijk helemaal niet religieus. Wim wilde met alle geweld in de kerk trouwen en ik dacht "laat ik nu niet vervelend doen als hij dat zo graag wil." Ik was op catechisatie gegaan omdat ik Wims motieven wilde begrijpen, maar ik had altijd vragen waarop men geen antwoord wist. Zo was ik bijvoorbeeld eens bij Jopie Eykman, een studentenpastor. Een hele goeie man, hij is in het verzet omgekomen. Maar ik kreeg ook van hem geen antwoord op mijn vragen. Ik had altijd het idee dat het leven dat mijn ouders en ikzelf ook leidde, toch niet het enige kan zijn. Er moet iets meer zijn. Wim was inmiddels ondergedoken omdat hij zich als reserve-officier bij de Duitsers moest melden. En toen zei Marguerite Heintz op een dag: "Heb je geen zin om mee te gaan naar de cursus van Ogilvie over het Johannes-evangelie?" Ik dacht laat ik het maar weer eens proberen en belde Ogilvie op om me te melden. Hij vond het allemaal prima. Dus ging ik naar de cursus. En dat was echt een openbaring voor me. Ik was razend enthousiast en schreef een lange brief aan Wim hoe geweldig ik het vond om antwoorden op veel vragen te krijgen. Dat was echt raak.'

Wim Schukking was een man in de klassieke betekenis van het woord. Hij trad naar buiten in de grote mensenwereld en behaalde daar vele successen. Zowel persoonlijk in zijn beroepsleven, als ook voor zijn idealen de antroposofie en De Christengemeenschap. Jullie hadden samen een gezin met vier kinderen. Hoe heb jij kans gezien toch een heel eigen leven op te bouwen met zo veel eigen activiteiten zonder crèches en andere hedendaagse gemakken?

'Ik viel op de antroposofie en de vrijeschoolpedagogie en Wim op De Christengemeenschap. Dat is min of meer zo gebeven, al hebben we elkaar ook aangevuld. Wim was voorzitter van het schoolbestuur en ik heb bijvoorbeeld geministreerd in de kinderdienst. Maar we gingen in veel dingen een eigen weg en een eigen ontwikkeling. Hij was heel actief en had een soort honger om veel dingen te doen. Ik heb ook wel eens geprotesteerd als het al te gek werd en dan werd-ie boos en zei dat ik hem niet moest "frustreren". Dat wilde ik natuurlijk niet en dus bond ik dan wel weer in. Ik nam het laconiek op, want er was nauwelijks een alternatief. Ik werd ook wel eens boos als er weer eens een vriend kwam opdagen met een uitnodiging om Wim bij een studieweekend te betrekken. In zo'n geval zei ik: "Ja zeg, ik ben er óók nog." En dan ging hij niet naar dat weekend. Maar je moet ook de tijd niet vergeten waarin wij toen leefden: na de oorlog moest er op alle fronten heel veel worden opgebouwd en daar deden we beiden aan mee. Hij bemoeide zich echt overal mee', zegt Annet grinnekend. 'Maar hij liet mij vrij en hij stimuleerde me soms ook. Eigenlijk deed hij dat altijd, want hij vond me echt geweldig. Hij had een veel hogere dunk van mij dan ik van mezelf.'

'De rode draad die door mijn leven loopt is het fenomeen dat je dingen tegenkomt waarvan je denkt: ja, dit moet gedaan worden. En als er dan niemand is die het gaat doen, dan doe ik het maar. Ooit kwam Jan Baggerman, een leraar van de vrijeschool in Amsterdam, naar me toe om mij bij de toneelgroep te vragen. "Die rol", zei hij, "is helemaal op je lijf geschreven." Dan dacht ik op zo'n moment: "Man, hoe verzin je het." Maar ik kwam in die toneelgroep terecht. En zo ging het eigenlijk ook met het oudercontact. En vervolgens met het klassenouderschap van de eerste klas. En ten slotte kwam ik ook op die manier in het schoolbestuur terecht. De dingen komen op je af en je doet ze.'

'Als een van de activiteiten op school had ik het maandbericht onder mijn hoede genomen. Dat lag een beetje op zijn gat en er moest iemand komen die er zijn schouders onder zette. Het leek me wel leuk om te doen. Iemand trok een agenda en zei met een ernstig gezicht, wanneer zullen we vergaderen? Daar moest ik vreselijk om lachen. Vergaderen? Ik heb het toen zelf opgezet en trok mijn eigen medewerkers aan. Zo ging het ook met de Sint-Nicolaasmarkt. De school moest verbouwd worden en er was geld nodig. Wim vroeg of ik een bazaar wilde organiseren... dan kan er wat extra geld binnenkomen... "Oké",

dacht ik, "laat ik het maar proberen." Nu moet ik er meteen bij zeggen dat ik altijd mensen in mijn omgeving heb gevonden die wilden meedoen. Lot van Heusden was bereid samen te werken en zo zijn we begonnen. We vulden elkaar fantastisch aan. Zij was een vrouw van het grote gebaar en veel gezag en ik deed veel organisatorisch werk. Dat was in 1963. En die Sint-Nicolaasmarkt bestaat nog altijd.

Toen Else, onze jongste dochter, van school ging, heb ik me bij het lerarencollege aangeboden om als secretaresse te fungeren. Ze zaten daar te modderen met de notulen en de verslagen van de vergaderingen. En van het een kwam het ander. Een van mijn taken was het spreekuur voor ouders die hun kinderen op de school wilden doen. Ik ben toen ook in het dagelijks bestuur gekomen en heb die hele vreselijke crisis meegemaakt in het lerarenkorps. Wouter de Gans heeft zich toen bijzonder ingezet om uit de rokende puinhopen weer een geheel op te bouwen. Uiteindelijk heb ik in die jaren ook nog als pianiste de euritmie begeleid van *Aspasia Ligt*."

Jonas

'Op een gegeven moment - het was 1981 - maakte Mark Mastenbroek in een docentenvergadering melding van personeelstekort bij de redactie van *Jonas*. Heel ongepast, want het had niets met de bewuste vergadering te maken. En voor de zoveelste keer dacht ik ...maar eens proberen. Thomas Steiner zat daar nog zo'n beetje zielig in zijn eentje.

Op een gegeven moment riep ik in een redactievergadering dat er eigenlijk een rubriek over de hemel en de sterren zou moeten komen. "Ja, goed idee, ga jij dat maar doen", was de reactie. En zo begon ik aan de rubriek die later Hemel en aarde is gaan heten. Ik wist natuurlijk van toeten nog blazen en in het begin heb ik echt wel blunders gemaakt. En zoals het in een redactie vaak gaat: al gauw schreef ik ook over heel andere onderwerpen.'

'Ik was eens met Wim naar de bank in Bochum. Daar werden lezingen gehouden en er was ook een inleiding van een arts. Hij sprak over de hedendaagse moeders die eigenlijk geen moederinstinct meer hadden en gaf daar allerlei voorbeelden van. Dat sprak mij aan, volgens mij klopte dat. Toen kwam ik op het idee moedergroepen op te richten zodat jonge moeders met elkaar ervaringen kunnen uitwisselen en eventuele problemen bespreken. Op de oproep in het maandbericht van de Geert Groote School in Amsterdam kwamen veel reacties en de moedergroepen die daarna ontstonden, zijn echt leuk en nuttig geworden. Ik heb daarbij heel veel steun gehad van anderen, met name van Tineke Geus, die jarenlang heeft meegedaan.'

Heb je nu de indruk dat jouw eigen houding ten opzichte van je man en kinderen generatiegebonden was?

'O, zeker. Wij hadden een bevriend echtpaar, waarvan de vrouw jurist was en die eigenlijk nooit iets met haar studie heeft kunnen doen. Zij kreeg vijf kinderen en is op en top alleen maar moeder geweest. En ik heb van haar daarover nooit één klacht gehoord. En dat kwam meer voor. Scheidingen zag je eigenlijk zelden. Voor mij voelt dat ook heel prima. Ik vind dat mensen tegenwoordig veel te snel op hun strepen gaan staan en problemen maken die vaak overtrokken worden. Wim heeft mij veel geholpen. Ik heb dus ook nooit het gevoel gehad dat ik in een mindere positie kwam.

Als je als moeder de hele dag tot je knieën in de kinderen staat, word je op een gegeven moment zelf een kleuter. Je gaat kleutertaal spreken, je raakt een beetje van de wereld af. Als je in gezelschap kwam, wist je nauwelijks waar ze het over hadden, want je had zelfs geen tijd om de krant te lezen. Ik vond de manier waarop sommige mannen het moederschap en het vrouwzijn beschouwden vaak denigrerend. Wim hoort daar nadrukkelijk niet bij, want die toonde altijd heel veel respect. Er was bijvoorbeeld een priester van De Christengemeenschap die een wasmachine maar niks vond, want vrouwen zouden in de tijd dat die machine draaide toch maar onbenullige romannetjes lezen. Je kunt zoiets nauwelijks meer geloven, maar het is echt zo!

Kinderen gaan in de loop van de jaren ook steeds meer zelf inbrengen en dan wordt het opvoeden steeds interessanter en boeiender, ook het moeder zijn. Mijn zoon Joan heeft met zijn enorme passie voor dieren op Wim en mij grote invloed gehad. We hebben op dat terrein ontzettend veel van hem geleerd.

Die volkomen onderschatting is natuurlijk wel de rode draad geweest naar mijn huidige bemoeienis met de Moederbond en de moeder-CAO.'

'Wat mij altijd weer heeft verbaasd, is hoe verschillend kinderen in één gezin kunnen zijn. Dat is echt verbazingwekkend. Je ziet het ook bij kleinkinderen. Sommigen zijn erg op mij gesteld en heel vertrouwelijk, terwijl anderen geheel hun eigen weg gaan. Grootouders stellen geen eisen aan kleinkinderen en projecteren hun ambities veel minder in de kleinkinderen, die zich daardoor misschien soms ook wel eens meer begrepen en vrijer voelen. Soms vind ik het wel eens moeilijk als zij een weg gaan waarmee ik niet helemaal blij ben.

Drie van mijn kinderen zijn lid van de Antroposofische Vereniging en van De Christengemeenschap en één is nergens lid van, maar leeft wel met de antroposofische inhouden. Alle kleinkinderen zijn op de vrijeschool geweest. Dat is natuurlijk wel heel bijzonder. In elk geval hebben we ze nooit geïndoctrineerd. Op een gegeven moment vroegen ze zelf: hoe zit dit nu en hoe zit dat?'

Vind je de situatie voor moeders in deze tijd beter dan vroeger?

'Zo'n vraag is heel moeilijk te beantwoorden. Ik zou mijn kinderen niet zo gauw in een crèche doen. Maar er zijn natuurlijk goede crèches. Je hoort ook steeds meer goed opgeleide vrouwen zeggen: "Nee, ik wil die eerste jaren zeker zelf doen." Ze willen zelf bij het kind zijn en het niet aan een ander overlaten, ook omdat ze ervan genieten. Als je als vrouw en man echt je eigen leven wil blijven leiden, waarom wil je dan kinderen, die recht hebben op jouw zorg en aandacht?'

Betaald moederschap

'Ik ben nu - lach niet - een beetje in correspondentie met de staatssecretaris van Volksgezondheid, mevrouw Vliegenthart, en ik heb haar geschreven: als je echt iets wilt doen, zorg dan voor cursussen voor aanstaande moeders, bereid hen voor op hun taak als moeder. Zoiets in de trant van de moedergroepen van de vrijeschool destijds. Het is een heel veelzijdig beroep om moeder te zijn. Als je eraan begint weet je eigenlijk niks. Je hebt tegenwoordig zelfs opvoedwinkels. Het is een beroep waarvoor je jezelf moet zien te bekwamen. Ik vind ook dat moeders betaald moeten worden. Zij doen precies hetzelfde en meer dan gezinsverzorgsters. Dus hebben zij recht op een inkomen van ongeveer dezelfde hoogte als een gezinsverzorgster. Als dan onverhoopt blijkt dat je het niet kunt of niet wilt, dan kun je van je moedersalaris een ander betalen om voor je kind te zorgen. Een jaar of acht geleden heb ik in Jonas een artikel geschreven over dit probleem en de onrechtvaardigheid dat moeders al dat werk voor niks moeten doen. In die tijd stond er in NRC Handelsblad een klein berichtje waaruit bleek dat een zekere Mariet Hauwert, los van mij, al bezig was met het oprichten van een Moederbond en zij was ook voorstander van een moeder-CAO. Sindsdien hebben we veel contact en werken we soms ook samen. Er verscheen een paar jaar geleden een rapport van de Gezinsraad waarin zorg werd uitgesproken over de terugval van het gezinsinkomen als er kinderen kwamen. Ik heb toen aan de Gezinsraad geschreven dat ik daar een oplossing voor wist. Diezelfde brief heb ik toen aan alle kamerleden gestuurd. En ook aan de staatssecretarissen Vliegenthart en Verstand van sociale zaken. Je krijgt dan een keurige brief terug dat ze het niet met je eens zijn en dat ze het op hun eigen manier willen doen. Van sommige kamerleden kreeg ik trouwens ook positieve reacties. Wat ik probeer te doen is in Den Haag wat bewustwording te kweken op dit punt. Ik ga nu weer een aantal kamerleden schrijven over deze zaak.

Nu laat die mevrouw Verstand in de krant weten dat er meer vrouwen op de arbeidsmarkt

moeten komen, want dat is een economische noodzakelijkheid. Ik heb haar direct geschreven dat zij in haar functie helemaal niet voor het economische belang, maar juist voor het sociale belang moet opkomen. Dát is haar taak.'

Wat heeft de antroposofie betekend in je leven?

'Eigenlijk ben ik als antroposoof geboren. Antroposofie is voor mij heel elementair geweest en dat is het nog steeds. Ik ontdekte dat ik het allemaal eigenlijk al wist toen ik ermee kennismaakte. Dat was een heel fijne ontdekking en in de relatie tussen Wim en mij is dat ook heel belangrijk geweest. We hebben zo veel gesprekken met elkaar gehad, we waren nooit uitgepraat. Ik ben nogal melancholisch en ik heb wel eens gedacht dat ik zonder de antroposofie waarschijnlijk wel een keer in het water was gesprongen. Het gangbare wereldbeeld was voor mij volstrekt onaanvaardbaar; daar kun je toch niet mee leven. Ooit deed ik de boekenrubriek voor Jonas. Toen las ik dat boek van Stephen Hawkins, Het Heelal. Het is heel merkwaardig, en het heeft mij toen ontzettend gefraspeerd, dat hij als verstokt materialist achterin zijn boek toch schrijft: "Als je ziet hoe een mens is, kun je je toch afvragen: wat kan er toch de oorzaak van zijn dat de mens van zichzelf en de wereld bewust is. Zou er dan misschien toch een God kunnen zijn?"'

Annet, je bent nu zesentachtig jaar. Je hebt het grootste deel van de vorige eeuw bewust meegemaakt en het stormachtige begin van de nieuwe eeuw. Twee wereldoorlogen, een periode van economische crisis en een koude oorlog. Zou je je eigen, persoonlijke indruk kunnen geven van al die jaren?

'Je ziet dat in spiritueel opzicht de wereld voor de Tweede Wereldoorlog eigenlijk weinig verandert, maar dat vooral na de jaren vijftig de bewustzijnsziel duidelijk verder incarneert. Er is in die tijd zoveel in het bewustzijn van de mensen gekomen, de milieubeweging, Amnesty International en de beweging voor de rechten van de mens. Verloopt de eerste helft van de eeuw zo'n beetje in de oude trant, de tweede helft ontwikkelt zich wat dat betreft bijna stormachtig. Ik vind dat de meest hoopgevende en cruciale ervaring van mijn tijd.'

Artikel uit: **Motief, maandblad voor antroposofie** - nr. 46, november 2001

© Antroposofische Vereniging in Nederland

www.antroposofie.nl